

ΤΑΞΙΣ ΚΑΙ ΑΚΟΛΟΥΘΙΑ ΤΩΝ ΕΓΚΑΙΝΙΩΝ

Ἐνωρίς ἐν τῇ Ἀνατολῇ εἰσῆχθη καὶ ἡ δι' ἁγίου μύρου χρίσις τῆς ἁγίας Τραπέζης μνημονευομένη τόσον ὑπὸ τῶν συγγραμμάτων τῶν ἀποδομένων εἰς Διονύσιον τὸν Ἀρεοπαγίτην⁽⁵⁷⁾, ὅσον καὶ ὑπὸ τῆς ἀπὸ τοῦ Ε' αἰῶνος χρονολογουμένης Διαθήκης τοῦ Κυρίου (Testamentum Domini), ἔνθα ρητῶς λέγεται : «Oleum . . . tribuit altaribus unctionem, ut portent sacrificium nostrum»⁽⁵⁸⁾. Ἡ χρίσις αὕτη ἔνωρίς εἰσῆχθη καὶ ἐν τῷ Γαλλικανικῷ λειτουργικῷ τύπῳ, ὡς ἐμφαίνεται ἐκ κανόνος τινὸς τῆς ἐν Ἀγδῆ τῷ 506 συνελθούσης συνόδου, ὁρισάσης, ἵνα τὰ θυσιαστήρια οὐ μόνον διὰ χρίσεως μετὰ χρίσματος, ἀλλὰ καὶ δι' ἱερατικῆς εὐλογίας καθιερῶνται⁽⁵⁹⁾. Ἐν τῇ Γαλλικανικῇ δ' ἐκκλησίᾳ τὸ πρῶτον ἀνεζητήθησαν ἀναλογίαι καὶ ὁμοιότητες μεταξὺ τῆς βεβαπτισμένης ψυχῆς ἐξ ἑνὸς καὶ τοῦ καθιερωμένου θυσιαστηρίου ἐξ ἑτέρου. Πρῶτος ὁ Καισάριος Ἀρελάτης ἐτόνισε τὰς ἀναλογίας ταύτας εἰς δύο λόγους τοῦ ἐκφωνηθέντας ἐπ' εὐκαιρίᾳ ἐγκαινίων⁽⁶⁰⁾. Ὁ Yves de Chartres ἔπειτα προυχώρησε περαιτέρω τονίσας, ὅτι ὑφίσταται παραλληλισμὸς μεταξὺ τῆς τελετῆς τῶν ἐγκαινίων καὶ τῆς τελετῆς τοῦ βαπτίσματος⁽⁶¹⁾. Διότι εἰς ἀμφοτέρας ταύτας ὑπάρχει λουτρὸν ἐν τῷ ὕδατι τοῦ τε βαπτιζομένου καὶ τῆς καθιερουμένης τραπέζης, χρίσις διὰ μύρου ἀμ-

(57) Περὶ ἐκκλησ. ἱεραρχίας κεφ. 4 § 12 Migne 3, 484.

(58) Ἐκδοσις Rahmani, Moguntiae 1899 σελ. 156.

(59) «Altaria placuit non solum unctione chrisimatis, sed etiam sacerdotali benedictione sacrari» (Mansi τόμ. 1, 631).

(60) App. oper. St. Augustini Serm. 229 Migne P. L. 39, 2166.

(61) Sermo de sacramentis dedicationis Migne P. L. 162, 527—535. Καὶ ὁ Συμεὼν ὁ Θεσσαλονίκης χαρακτηρίζων τὴν ἐκπλυσιν τῆς καθιερουμένης Τραπέζης παρατηρεῖ ὅτι ὁ ἀρχιερεὺς «τῇ ἱερᾷ προσεγγίζει τραπέζην καὶ τὰ τοῦ Βαπτίσματος ἐκτυποῖ. Ἐπεὶ γὰρ τὸν Ἰησοῦν ἡ τράπεζα εἰκονίζει . . . καὶ τὰ τοῦ βαπτίσματος αὐτοῦ δέχεται . . . Διὰ τοῦτο χλιαρὸν προσφέρεται ὕδωρ καὶ τοῦτο εὐλογεῖται δι' εὐχῆς. Καὶ γὰρ καὶ ἐν Ἰορδάνῃ βαπτισθέντα προσκαλεῖται εἰς ἁγιασμόν τούτου τοῦ ὕδατος ὁ ἀρχιερεὺς» (Περὶ τῆς τοῦ θείου ναοῦ καθιερώσεως κεφ. ρς'—ρζ'. Migne 155, 315 καὶ ἐξῆς). Ἐκ δὲ τῶν ἐν τῇ Δύσει νεωτέρων ὁ Duchesne (Origines du culte chrétien ἐκδ. 3, 1903 σελ. 413) σημειοῖ τὰ ἐξῆς : «Τὸ τυπικὸν τῶν ἐγκαινίων ἔχει διαμορφωθῆ ἐπι τῇ βᾶσει τῆς χριστιανικῆς μνήσεως. Ὅπως ὁ χριστιανὸς καθιεροῦται διὰ τοῦ ὕδατος καὶ τοῦ ἐλαίου, διὰ τοῦ βαπτίσματος καὶ τοῦ χρίσματος, οὕτω καὶ τὸ θυσιαστήριον μετὰ τοῦ ναοῦ καθιεροῦνται διὰ τῆς ἐκπλύσεως καὶ τοῦ χρίσματος».

φοτέρων, ἄμφια καινουργῆ καὶ λευκά δι' ὧν ὁ τε βαπτιζόμενος ἐκ τῆς κολυμβήθρας ἔξερχόμενος περιβάλλεται ἐνδυόμενος τὸν ἐμφώτιον χιτῶνα, καὶ ἡ καθιερωθεῖσα τραπέζα κατακαλύπτεται μετὰ τὴν διὰ μύρου χρίσιν ἐπιτιθεμένων ἐπ' αὐτῆς τοῦ κατασαρκίου καὶ τῆς ἐνδυτῆς. Ἀλλὰ καὶ ὁ συμβολισμὸς τῶν ἐν ἑκατέρῃ τῶν τελετῶν γινομένων παρουσιάζει μεγάλας συγγενείας. Εἶναι δὲ δυνατόν, καθ' ἃ παρατηρεῖ ὀρθῶς ὁ de Punct (62), ἡ ἰδέα αὕτη τῆς ἀναλογίας τῶν δύο τελετῶν νὰ συνετέλεσεν ὥστε εἰς τὴν τάξιν τῶν ἐγκαινίων νὰ παρεισαχθοῦν καθ' ὁμοίωσιν τῶν ἐν τῷ βαπτίσματι τελουμένων τύποι καὶ διατάξεις τινὲς ἄγνωστοι πρότερον.

Πράγματι· ὡς ἐν τῷ βαπτίσματι τῆς εὐχῆς τῆς καθαγιαζούσης τὸ ὕδωρ («Μέγας εἶ, Κύριε. . .») προτάσσεται εὐχὴ μυστικῶς ὑπὸ τοῦ λειτουργοῦ ἀπευθυνομένη, δι' ἧς οὗτος ἔξομολογούμενος ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ τὴν ἀναξιοσύνην αὐτοῦ ἔξαιτεῖται τὸ θεῖον ἔλεος καὶ τὴν θεῖαν ἐνίσχυσιν «πρὸς διακονίαν τοῦ προκειμένου μυστηρίου, τοῦ μεγάλου καὶ ἐπουρανίου», οὕτω καὶ ἐν τοῖς ἐγκαινίοις πρὶν ἢ ὁ τελεσιουργῶν ἐπιληφθῆ τῆς πλύσεως τῆς ἁγίας Τραπέζης δέεται τοῦ Θεοῦ «ἵνα μνησθῆ τῶν οἰκτιρῶν αὐτοῦ καὶ μὴ βδελύξεται» τοὺς τὰ ἐγκαίνια ἐπιτελοῦντας «πλήθει μεμολυσμένους ἁμαρτιῶν», ἀλλ' ἵνα «παρίδη καὶ νῦν τὰ παραπτώματα αὐτῶν καὶ ἐνίσχυσῃ αὐτοὺς καὶ ἰκανώσῃ ἐκτελέσαι ἀκατακρίτως τὸν ἐγκαινισμὸν τοῦ ναοῦ τούτου καὶ τοῦ ἐν αὐτῷ θυσιαστηρίου ποιήσασθαι τὴν καθιέρωσιν».

Προκειμένου δέ, ἵνα γένηται ἀρχὴ τῆς πλύσεως τῆς καθιερουμένης τραπέζης κατὰ τὴν ἀξιοσημείωτον διάταξιν τοῦ Βαρβερινοῦ κώδικος : «φέρεται σίτλα τοῦ ἁγίου βαπτίσματος πεπληρωμένη ὕδατος χλιαροῦ καὶ ἐπικλίνων αὐτῇ τὴν κεφαλὴν ὁ πατριάρχης ἐπεύχεται». Ἦτοι αὐτὸ τοῦτο τὸ δοχεῖον, δι' οὗ μεταφέρεται τὸ χλιαρὸν ὕδωρ πρὸς πλήρωσιν τῆς κολυμβήθρας ἐν τῷ βαπτίσματι, αὐτὸ προσάγεται καὶ ἤδη πεπληρωμένον καὶ ὑπὲρ αὐτὸ ἀναγιγνώσκει ὁ τελεσιουργῶν τὴν εὐχὴν. Εἶναι δὲ ἡ σύντομος αὕτη εὐχὴ καθαγιαστικὴ τοῦ ὕδατος, ἐν ἣ ἐπικαλεῖται ὁ ἀρχιερεὺς, ὅπως «καταπέμψῃ ὁ Θεὸς τὴν χάριν τοῦ Παναγίου Πνεύματος ἐπὶ τὸ παρὸν θυσιαστήριον καὶ εὐλόγησῃ. . . τὸ ὕδωρ τοῦτο πρὸς ἁγιασμὸν καὶ τελείωσιν τοῦ ἁγίου θυσιαστηρίου». Ἡ εὐχὴ ὅσον δυνάμεθα νὰ κρίνωμεν ἐκ τοῦ ὕφους αὐτῆς φαίνεται οὕσα μεταγενεστέρα, ἢ ἐπακολουθοῦσα δὲ ταύτῃ πρᾶξις εἶναι ἢ πλύσις τῆς ἁγίας τραπέζης διὰ σάπωνος ἐπιχειρομένου τρις ἐκ τοῦ ὕδατος τούτου ἐπ' αὐτῆς καὶ ἀπόσμηξις καὶ ἔκμαξις ταύτης διὰ σπόγγου καινοῦ. Μεθ' ὃ ἐπακολουθεῖ νέα πλύσις τῆς Τραπέζης δι' οἰνάνθης ἢ ροδοστάμου ἢ οἴνου, ἐφ' ὧν οὐδεμίαν καθιερωτικὴν ἀναγιγνώσκειται εὐχὴ καὶ ἔκμαξις αὐτῆς διὰ τῶν ἀντιμυσίων, τοῦ ἀρχιερέως ἐπιφωνοῦντος τὸ Ραντιεῖς με ὑσώπω. . . ἀγαλλιάσονται ὁστέα τεταπεινωμένα. Ἐκ τῆς δευτέρας ταύτης πλύσεως, δι' ἣν

(62) Ἔνθ' ἀνωτ. στήλ. 389.

οὐδεμία ἀναγινώσκειται καθιερωτικὴ εὐχή, δύναται νὰ συναχθῆ ὅτι οὐδὲ διὰ τὴν προσηγηθεῖσαν δι' ὕδατος πλύσιν ἀνεγινώσκετο τὸ κατ' ἀρχὰς καθαγιαστικὴ εὐχή. Εἰσήχθη δ' αὕτη πιθανώτατα ἔξ ἀναλογίας τοῦ καθαγιασμοῦ τοῦ ὕδατος ἐν τῷ βαπτίσματι καὶ τοσοῦτῳ μᾶλλον ὅσῳ μετὰ τὴν ἔκμαξιν τῆς οἰνάνθης ὁ ἀρχιερεὺς ἐπιχέει ἐπὶ τῆς τραπέζης μύρον «ποιῶν τρεῖς σταυρούς, ἓνα μέσον καὶ δύο ἐκατέρωθεν λέγων τρεῖς Ἀλληλοῦια ὡς καὶ ἐπὶ τοῦ βαπτίσματος», ὡς σημειοῦσιν οἱ κώδικες ἤδη ἀπ' αὐτοῦ τοῦ Βαρβερινοῦ. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθές, ὅτι εἰς τὰ ἐγκαίνια κατὰ τὸν ρωμαϊκὸν καὶ γαλλικανικὸν τύπον γίνεται χρῆσις καὶ ἡγιασμένου ὕδατος ἀπὸ τοῦ ΣΤ' αἰῶνος, οὐχὶ ὁμως κυρίως πρὸς ἀπόπλυσιν μόνον τοῦ θυσιαστηρίου, ἀλλὰ πρὸς καθαροὺς διὰ ραντισματος τοῦ ὄλου χώρου τῆς ἐκκλησίας καὶ τῶν τοίχων αὐτῆς, τοιοῦτος ὁμως ραντισμὸς παρ' ἡμῖν εἶναι ἄγνωστος κατὰ τὰ ἐγκαίνια καὶ οὐδεὶς τῶν ὑπ' ὄψει ἡμῶν κωδίκων ποιεῖται λόγον περὶ χρήσεως τοῦ διὰ τὴν πλύσιν τῆς τραπέζης ὕδατος πρὸς ραντισμὸν καὶ τῶν τοίχων ἢ τοῦ χώρου τοῦ ἐγκανιαζομένου ναοῦ. Δὲν φαίνεται λοιπὸν πιθανὸν νὰ δεχθῶμεν, ὅτι ἐσημειώθη ἐπίδρασις τις ἐκ τοῦ ρωμαϊκοῦ τύπου καὶ ἐπὶ τὸν βυζαντινόν. Μᾶλλον ὁ γαλλικανικὸς τύπος φέρεται δεξιόμενος τὴν ἐπίδρασιν τοῦ βυζαντινοῦ, διότι μετὰ τοῦ ἡγιασμένου πρὸς ραντισμὸν ὕδατος ἀναμιγνύεται μετ' αὐτοῦ κατὰ τὴν δευτέραν πλύσιν καὶ οἶνος κατὰ τὸ ἐν Γαλλίᾳ εἰσαχθὲν ἐκ Ρώμης τὸν Ζ' αἰῶνα Γελασιανὸν εὐχολόγιον, ἢ ἀνάμειξις δ' αὕτη θεωρεῖται καὶ ὑπὸ τοῦ de Puniet⁽⁶³⁾ ὡς ἔξ ἐπιδράσεως βυζαντινῆς προελθούσα.

Εἶναι πρόδηλον, ὅτι ὁ καθαγιασμὸς τῆς ἁγίας τραπέζης συντελεῖται κυρίως διὰ τῆς χρίσεως ταύτης διὰ τῆς σταυροειδοῦς ἐπιχύσεως τοῦ ἁγίου μύρου, τὸ ὁποῖον εἶτα διὰ τῆς χειρὸς αὐτοῦ ἐφαπτοῖ ὁ ἀρχιερεὺς ἐπὶ πάσης τῆς ἐπιφανείας αὐτῆς. Ἡ πρὸ τοῦ καθαγιασμοῦ καὶ πρὶν ἢ ἐπιστηρικθῆ ὁ λίθος τῆς τραπέζης ἐπὶ τὸ ὑποβαστάζοντος αὐτὴν στύλου ἐπίχυσις τῆς κηρομαστίχης καὶ τῆς εἰς αὐτὴν ἐμβαλλομένης ἀσβέστου ἢ τετριμμένου μαρμάρου ἀποσκοπεῖ εἰς τὸ νὰ πληρωθῶσι τὰ κενὰ τὰ ἐκ τῆς ἐπαφῆς τοῦ λίθου τῆς τραπέζης ἐπὶ τοῦ στύλου δημιουργούμενα διὰ τοῦ κολλητικοῦ τούτου μείγματος, ὥστε ὁ λίθος νὰ παραμένῃ ἀμετακίνητος.

Τὴν ἐκπλυσιν τῆς ἁγίας τραπέζης ἐπιχειρεῖ ὁ ἀρχιερεὺς, ἀφοῦ περιβληθῆ τὸ λεγόμενον σάβανον ἐπάνω τῶν ἀρχιερατικῶν ἀμφίων. Τὴν περιβολὴν ταύτην τοῦ ἀρχιερέως «διὰ σινδόνης λευκῆς ἢ σαβάνου», ὡς ὀνομάζουσαν αὐτὴν οἱ κώδικες, Συμεῶν ὁ Θεσσαλονίκης ἀλληγορεῖ παρατηρῶν ὅτι γίνεται «εἰς τύπον τοῦ Χριστοῦ τῆς ἐπὶ τῷ τάφῳ σινδόνης» καὶ «ὡς μιμούμενος τὸν Χριστὸν θαπτόμενον» περιβάλλεται αὐτὴν ὁ ἀρχιερεὺς, ἐπάγεται ὁμως ἐν τέλει ὅτι «ἴσως δὲ καὶ τὰ ἱερατικὰ τιμῶν ἄμφια καὶ μὴ καταχραίνων αὐτὰ τῇ τῶν ὑλῶν τοῦ ἔργου μεταχειρήσει» (Μν. ἔργ. κερ. οἴ Μigne 155, 309).

(63) Ἐνθ' ἀνωτ. στήλ. 392.

Εἶναι ἀξιοσημεῖωτον, ὅτι πάντες σχεδὸν οἱ ὑπ' ὄψει ἡμῶν κώδικες δὲν ὁμιλοῦσι περὶ τῶν τεσσάρων ὑφασμάτων ἢ τῶν ἀντικαθιστῶντων αὐτὰ τεσσάρων χαρτίων, περὶ ὧν γίνεται λόγος ἐν τῷ ἐντύπῳ καὶ ἐκ τῶν κωδίκων μόνον ἐν τῷ ἐ, καὶ τὰ ὁποῖα ἐπικολλῶνται διὰ κηρομαστίχης ἐπὶ τῶν τεσσάρων γωνιῶν τῆς τραπέζης ἐπιγραφομένων καὶ κατανεμομένων εἰς ταῦτα τῶν ὀνομάτων τῶν τεσσάρων εὐαγγελιστῶν. Ἐν ἀρχῇ, ὡς φαίνεται ἐκ τῶν τυπικῶν διατάξεων τῶν παλαιότερων κωδίκων, ἐπρόκειτο κυρίως περὶ προεξοχῶν τοῦ χρησιμοποιουμένου πρὸς περιτύλιξιν ἐνὸς ἐκάστου τῶν ὑπερειδόντων τὸν λίθον τῆς τραπέζης στύλων, οἵτινες παλαιότερον ἦσαν τέσσαρες (ἢ καὶ πέντε). Αἱ προεξοχαὶ αὗται ἀφίνοντο ἐπίτηδες «πρὸς τὸ μὴ τὴν κηρομαστικήν ἐκχεῖσθαι», ὅταν αὕτη ζέουσα θὰ ἐρρίπτετο ἐπὶ ἐνὸς ἐκάστου στύλου. Ἐφ' ὅσον δὲ ὁ χάρτης οὗτος ὑπερεῖχε «τῆς περιμέτρου τοῦ κίονος κυκλόθεν ὅσον ἐπὶ δάκτυλον μέγαν», μετὰ τὴν ἐπὶ τῶν ξύλων ἐφαρμογὴν τοῦ λίθου τὸ πλεονάζον τοῦ χάρτου, ὅπερ ἤδη εἶχεν ἐπαλειφθῆ καὶ διὰ κηρομαστίχης, προσεκολλᾶτο ἐπὶ τῆς γωνίας τοῦ λίθου. Οὕτω προῆλθε παλαιότερον, ὅτε τέσσαρες στύλοι ὑπεστήριζον τὸν λίθον τῆς τραπέζης ἢ καθ' ἐκάστην τῶν τεσσάρων γωνιῶν αὐτῆς ἐπικόλλησις καὶ τεμαχίου τινὸς χάρτου. Ἐντεῦθεν προῆλθον τὰ τέσσαρα χαρτία ἢ ὑφάσματα, ἅτινα δὲν ἐβράδυνε νὰ θεωρηθοῦν ὡς εἰς τιμὴν τῶν τεσσάρων εὐαγγελιστῶν ἐπιβαλλόμενα. Ἡδὴ Συμεὼν ὁ Θεσσαλονίκης⁽⁶⁴⁾ παρατηρεῖ, ὅτι «τὰ τέσσαρα ὑφάσματα τίθενται κατὰ τὰς τέσσαρας γωνίας τῆς ἁγίας τραπέζης, τὰ ὀνόματα τῶν εὐαγγελιστῶν ἕκαστον ἐν ἔχοντα, ὅτι τὴν ἐκκλησίαν ἅπασαν ἢ τράπεζα ἐκτυποῖ, ἐκ τῶν περᾶτων συστάσαν τῷ Κυρίῳ καὶ ἐπ' αὐτῷ οἰκοδομηθεῖσαν διὰ τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος». Πρέπει ἐν τούτοις νὰ προστεθῆ, ὅτι παρὰ μὲν τοῖς Μελχίταις ὑπάρχει καὶ πέμπτον ὑφασμα, ἐφ' οὗ ἀναγράφεται σταυροειδῶς τὸ ΙΣ·ΧΡ ΝΙ·ΚΑ, ἐν δὲ τῷ γαλλικανικῷ τύπῳ τῶν ἐγκαινίων ἔχομεν τὸν ἀπὸ τοῦ ΣΤ' αἰῶνος βωμὸν τοῦ Vouneuil-sous-Biard, ἐν τῷ ὁποίῳ διακρίνονται πέντε σταυροί, τέσσαρες μὲν κατὰ τὰ τέσσαρα ἄκρα, εἷς δὲ ἐν τῷ κέντρῳ, κατὰ τὰ σημεῖα δηλαδὴ ἔνθα ἐγένετο ἢ διὰ τοῦ ἁγίου μύρου χρίσις. Ἐπὶ πλέον μαρτυρεῖται ὑπὸ τοῦ ἁγίου Vulframnus ἐπισκόπου τοῦ Sens (Ζ' αἰῶν) «altare quoque consecratum in quatuor angulorum locis et in medio reliquias continens sanctorum» (Ἴδε μνημ, ἀριθρ. de Puiet καὶ τὰς ἐκεῖ ὑπ' ἀριθρ. 3635 καὶ 3636 εἰκόνας).

Κυρίως ἢ τελετὴ τῶν ἐγκαινίων περὶ δύο σημεῖα στρέφεται, ἥτοι περὶ τὸν καθαγιασμὸν τῆς ἁγίας τραπέζης καὶ περὶ τὴν κατάθεσιν τῶν ἁγίων λειψάνων. Ἐγκαίνια λοιπὸν ναοῦ σημαίνουν κυρίως καθίδρυσιν καὶ καθιέρωσιν θυσιαστηρίου. Μετὰ τὸν εὐτρεπισμὸν ἐν τούτοις τῆς ἁγίας Τραπέζης προχωρῶν ὁ ἀρχιερεὺς σημειοῖ καὶ ἐπὶ ἐκάστου κίονος καὶ πεσσοῦ τοῦ ναοῦ

(64) Περὶ τῆς τοῦ θείου ναοῦ καθιερώσεως κεφ. ρθ καὶ ριβ, Migne 155, 315.

σταυρούς διὰ τοῦ πρὸς καθαγιασμόν τῆς ἁγίας τραπέζης χρησιμοποιηθέντος μύρου⁽⁶⁵⁾ ἀνάπτει δὲ καὶ κανδήλαν καινὴν, ἣν ἀποτίθησιν ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ, καὶ ἐπιτρέπει «τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς ὑπηρεταῖς εἰσαγαγεῖν κανδήλας καὶ κηρούς καὶ πάντα τὸν τοῦ ναοῦ κόσμον».

Ὡς πρὸς τὴν κατάθεσιν τῶν ἁγίων λειψάνων, κατὰ τὸ κρατοῦν σήμερον τυπικόν, γίνεται αὕτη πρὸ τῆς καθιερώσεως τῆς ἁγίας τραπέζης καὶ πρὸ τῆς ἐπὶ τοῦ στύλου τοποθετήσεως αὐτῆς. Πρὶν ἢ ἐπιχυθῆ ἡ κηρομαστίχη, τίθεται ἐν τῷ κέντρῳ τοῦ στύλου ἡ θήκη ἡ περιέχουσα τὰ ἅγια λείψανα, μεθ' ὃ ἐπιχνομένης τῆς κηρομαστίχης ἐφαρμόζεται ἡ πλάξ τῆς τραπέζης ἐπὶ τοῦ στύλου καὶ χωρεῖ ὁ τελεταρχῶν ἐπὶ τὴν καθαγίασιν αὐτῆς. Κατὰ τοὺς παλαιοὺς ὅμως κώδικας (B Σ₉) καὶ κατὰ τοὺς πλείονας τῶν νεωτέρων (ZHNE X v e) ἀλλὰ καὶ κατὰ τοὺς Συμεῶν Θεσσαλονίκης⁽⁶⁶⁾ καὶ Νικόλαον Καβάσιλαν⁽⁶⁷⁾ προηγείται ἡ καθιέρωσις τῆς τραπέζης καὶ ἡ ἐπὶ τῶν κίωνων αὐτῆς στερέωσις ταύτης, καὶ ἐπακολουθεῖ ἡ ἐν λιτανείᾳ προσκόμισις τῶν ἁγίων λειψάνων καὶ ἡ κατάθεσις αὐτῶν. Ἦτο δὲ δυνατόν κατὰ τοὺς κώδικας ἢ προσκόμισις καὶ κατάθεσις αὕτη νὰ λάβῃ χώραν καὶ κατὰ τὴν ἐπομένην ἡμέραν, διακοπτομένης μετὰ τὴν καθιέρωσιν τῆς τραπέζης τῆς τελετῆς, καὶ συνεχιζομένης ταύτης τὴν ἐπομένην, τῆς ἀρχῆς γινομένης ἀπὸ τῆς λιτανείας⁽⁶⁸⁾.

Κατὰ τοὺς πλείονας τῶν κωδίκων χρησιμοποιοῦνται ἐν τῇ καταθέσει ταύτῃ μερίδες ἁγίων λειψάνων τρεῖς, καὶ καθὼς ὁ ἐπεξηγεῖ ἐκ τριῶν μαρτυρικῶν λειψάνων λαμβάνει ὁ ἀρχιερεὺς τρεῖς μερίδας, ἐν τῷ ἐτοιμάζειν δὲ τὰς μερίδας ταύτας γίνεται σύντομος ἀκολουθία (κατὰ τὸν ἐ καὶ κατὰ τὸ ἐν-τυπον), καθ' ἣν ψάλλονται καὶ τὰ προτασσόμενα ἐν τῷ ἐντύπῳ τροπάρια : Οἱ μάρτυρές σου. . . Ἀθλοφόροι. . . Ὡς πρὸς δὲ τὸν τόπον τοῦ θυσιαστηρίου, εἰς τὸν ὁποῖον τὰ ἱερὰ ταῦτα λείψανα κατατίθενται, οἱ κώδικες ποιοῦνται τὴν ἐπομένην διάκρισιν : Εἰ μὲν κίονες βασιτάζουσι τὴν τράπεζαν, αἱ μερίδες

(65) Ὁ S. Salaviile ἐν Cérémonial de la consecr. d'une église selon le rite Byzantin (1937, σελ. 34) σημειοῖ, ὅτι πρὸ τῆς χρίσεως τοῦ ναοῦ ἱερεὺς τις ραντίζει δι' ἡγιασμένον ὕδατος αὐτόν. Τοιοῦτόν τι ὅμως οὔτε εἰς τὰ ἔντυπα εὐχολόγια ἀναφέρεται, οὔτε εἰς τοὺς ὑπ' ὄψει ἡμῶν κώδικας.

(66) Ἔνθ' ἀναστ. κεφ. ρβ' καὶ ἐξῆς, Migne 155, 309 καὶ ἐξῆς.

(67) Ε' λόγος περὶ τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς, Migne 150, 625 καὶ ἐξῆς.

(68) Καὶ ὁ Συμεῶν ὁ Θεσσαλονίκης σημειοῖ : «εἴπερ οὖν ἀδυνάτως ἔχει τελειῶσαι τὰ τῆς καθιερώσεως, ἀποδυσάμενος τὰ τῆς ἱερᾶς στολῆς πορευεται καὶ τὸ ἔργον τῇ ἐπαύριον τελειοῖ· εἰ δ' οὖν τὴν σινδόνα μόνην ἐκβαλόν. . . καὶ τὰ λοιπὰ διενεργεῖ καὶ τὰ λείψανα κατατίθησι, τὴν ἀνοιξίν τε ποιεῖται τῶν πυλῶν καὶ τὰ τῆς ἱερουργίας ἐκτελεῖ» (Ἔνθ' ἀν. κεφ. ριε', Migne 155, 320). Ὁ Καβάσιλας ἐξ ἄλλου φαίνεται προϋποθέτων, ὅτι κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν συντελοῦνται πλήρως τὰ ἐγκαίνια, προτάσσει ὅμως τὴν καθιέρωσιν τῆς τραπέζης καὶ ἐπιτάσσει τὴν λιτανείαν καὶ κατάθεσιν τῶν ἱ. λειψάνων.

τῶν λειψάνων κατατίθενται εἰς τὸν εὐτρεπισμένον ἐπὶ τοῦ ἐδάφους *οἶον* εἰς τὰ φρονιματῶν μεταξὺ τῶν πρὸς ἀνατολὰς κίωνων· εἰ δὲ βωμὸς ἀνέχει ταύτην εἴτε μονόλιθος εἴτε στύλος συντεθειμένος ἐκ πολλῶν λίθων, εἰς τὴν γινομένην παρὰ τοῦ τεχνίτου θήκην ἐν τῷ μέσῳ τοῦ βωμοῦ κατὰ τὴν πρὸς τὸ σύνθρονον πλευράν. Καὶ καθὼς ὁ Συμεὼν ἐπεξηγεῖ, τὰ λείψανα «τίθενται ὑποκάτωθεν τῆς τραπέζης τοῦ κιβωρίου ἐντός». Διότι εἶναι κατεσκευασμένον «καὶ κιβώριον ὑποκάτω τῆς τραπέζης ἀντὶ τοῦ μνήματος. Καὶ ἐν αὐτῷ τῶν ὑπὲρ Χριστοῦ τυθέντων τὰ λείψανα». Ἐντίθεται δὲ «ἐν γλωσσοκόμῳ ἀργυρῷ ἢ χαλκῷ ἢ λιθίνῳ προετρεπισμένῳ» (69).

Τῇ καταθέσει τῶν ἁγίων λειψάνων ἐπακολουθεῖ ἡ θεία λειτουργία, ἣτις καὶ ἀποτελεῖ τὸ ἐπιστέγασμα τῆς ὅλης τελετῆς τῶν ἐγκαινίων καὶ ἀπαραίτητον στοιχεῖον αὐτῆς, ἐφ' ὅσον τὸ κατ' ἀρχὰς ἤρκει ἡ ἐπιτέλεσις ταύτης πρὸς καθιέρωσιν τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ θυσιαστηρίου του.

Ἀπομένει ἤδη τὸ ζήτημα, τίς ὁ τελεσιουργὸς τῶν ἐγκαινίων. Εἶναι γενικῶς γνωστὸν, ὅτι τὰ ἐγκαίνια τελοῦνται ὑπὸ τῶν ἐπισκόπων (70), χωρὶς νὰ παρίσταται ἀνάγκη ὅπως συνεργήσωσιν εἰς αὐτὰ πλείονες τοῦ ἐνὸς ἐπίσκοποι, τῶν ἐπ' ἐγκαίνιοις συνόδων ἐπισκόπων κατὰ τοὺς πρώτους μετὰ τὴν εἰρήνευσιν τῆς ἀρχαίας ἐκκλησίας χρόνους πρὸς μείζονα λαμπρότητα τῶν ἐγκαινίων συγκροτουμένων καὶ οὐχὶ διότι δὲν ἐπὶ ἤρκει ἡ παρουσία καὶ ἐνὸς μόνου ἐπισκόπου πρὸς τελείωσιν τῆς καθιερώσεως (71). Δὲν εἶναι ἐν τούτοις πάντῃ ἀγνωστος καὶ ἡ ὑπὸ πρεσβυτέρων εἰδικῶς ἐντεταλμένων ἐπιτέλεσις ἐγκαινίων, καθὼς καὶ γενικωτέρα ἐξουσιοδοτήσεις αὐτῶν χορηγοῦσα εἰς αὐτοὺς τὸ δικαίωμα τοῦ τελεῖν ἐγκαίνια, ὡς αἰεὶ ἂν παραστῆ ἀνάγκη ἐπιτέλεσεως τοιοῦτων. Οὕτω ὁ πατριάρχης Κων/λεως Ἀντώνιος Δ' ἐν τῷ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1935 μηνὸς Μαΐου, Ἰνδικτιῶνος ΙΙΙ ἐντάλματι αὐτοῦ «παραδίδωσι τῷ ἐντιμοτάτῳ πρωτοπαπᾷ Ρωσοβλαχίας κυρῷ Πέτρῳ... τὴν οἰκονομίαν καὶ διοίκησιν τῆς ἁγιοτάτης μητροπόλεως Ρωσοβλαχίας» ἐξουσιοδοτῶν αὐτὸν «πνευματικὸς πατέρας ἐγκαθιστᾶν τοὺς ἀξίους, θείους καὶ ἱερούς οἰκους καθιεροῦν κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς παραδοθεῖσαν συνήθειαν». Εἰς γράμμα δὲ πρὸς τοὺς «ἐν τῇ ἁγιοτάτῃ τῆς Ρωσοβλαχίας μητροπόλει εὐρισκομένους εὐλαβεστάτους κληρικούς, ἱερεῖς, ἱερομονάχους, μοναχοὺς, ἄρχοντας καὶ τὸν λοιπὸν χριστῶνυμον τοῦ κυρίου λαὸν» γράφει: «τὸν πρωτοπαπᾶν σας, διότι

(69) Ἐνθ' ἀνωτ. κεφ. ρκς' καὶ ρλη' Migne 155. 332, 341.

(70) Τὴν κανονικὴν τοῦ ζητήματος ἐποψιν ἐξήντησεν ὁ ἀοίδιμος Κ. Ράλλης ἐν τῇ μελέτῃ αὐτοῦ «Περὶ τῶν λιτανειῶν κατὰ τὸ δίκαιον τῆς ὀρθοδόξου ἀνατολικῆς ἐκκλησίας», τῇ δημοσιευθείσῃ ἐν τῷ Ζ' τόμῳ (1910) τῆς ἐπιστημονικῆς ἐπετηρίδος τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου.

(71) Ἡ διὰ συνιερουργίας πλείστον ἐπισκόπων ἐπιτέλεσις τῶν ἐγκαινίων κρατεῖ ἔτι καὶ σήμερον παρὰ τοῖς Κόπταις, οὕτω δὲ ἐγένοντο τῇ 8 Φεβρουαρίου 1912 τὰ ἐγκαίνια τοῦ ἐν Καῖρῳ κοπτικοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Πέτρου, ὧν τὴν περιγραφὴν ἴδε ἐν Πανταίῳ ἔτος Δ' (1912), ἀριθ. 7, σελ. 111—112.

τὸν εἶδα καλὸν καὶ φρόνιμον καὶ παιδεμένον ἄνθρωπον, παρῆδωκά τον τὴν ἁγίαν ἐκκλησίαν αὐτήν, νὰ σᾶς ἀγιάζῃ, νὰ κρατῇ τὴν ἐκκλησίαν, καὶ νὰ ἔχῃ τόπον μητροπολίτου εἰς ἑσᾶς, νὰ κρίνῃ, νὰ ποιῇ πνευματικούς, νὰ ποιῇ ἀναγνώστας, νὰ καθιερώνῃ ἁγίους ναοὺς, νὰ ξετάζῃ ὅσοι θέλουν νὰ γίνουν ἱερεῖς καὶ ἀπότου τοὺς ξετάσῃ, νὰ τοὺς πέμψῃ εἰς μητροπολίτην, ὅπου ἔνε κοντὰ καὶ νὰ τοὺς χειροτονεῖ»⁽⁷²⁾. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ ἀπὸ 20 Ἰουλίου τοῦ 1958, Ἰνδικτιῶνος XI, σιγίλλιον αὐτοῦ ὁ Μελέτιος Πηγᾶς «Πάπας καὶ πατριάρχης τῆς μεγάλης πόλεως Ἀλεξανδρείας» ὡς τοποτηρητῆς τοῦ Οἴκουμ. θρόνου, ἐκδοθὲν ὑπὲρ τῆς ἐν Πάτμῳ σταυροπηγιακῆς μονῆς τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, γράφει· «Ἐπειδὴ τοίνυν ζήλω κινούμενοι θεῖω σηκοὺς ἁγίους ἐγείρειν εἰώθασιν οἱ ἐν τῇδε τῇ θεοφυλάκτῳ νήσῳ παροικούντες, . . . δεῖται δὲ τοῖς ἱεροῖς οἰκοδομήμασι καὶ ἐνθρονίσεως ἱερῶς, ἦνπερ ἀρχιερεῦσιν ἐπιᾶσιν οἱ θεσμοὶ τῆς ἐκκλησίας καὶ οἷς ἂν προτρέψειεν οἱ ἀρχιερεῖς, δι' ἣν αἰτίαν καὶ πρεσβεύσαντες ἔσθ' ὅτε οἱ τοῦ μοναστηρίου ἀδελφοὶ κατὰ καιρὸν ἐλάμβανον παρὰ τοῦ οἴκουμηνικοῦ θρόνου ἐκδοσὶν τε καὶ προτροπὴν ταύτης τῆς ἱερῶς χάριτος, ἣ δὲ χάρις οὐχ ὑφαπλοῦτο, ἀλλ' ἀπαξ χορηγηθεῖσα συνετέλλετο καὶ πάλιν ἦν ἀνάγκης παρενοχλεῖσθαι τὰς ἀρχιερατικὰς ἀκοὰς καὶ σκύλλεσθαι τοὺς πρεσβεύοντας διὰ θαλαττίων κλυδόνων τε καὶ ληστῶν τὴν προτροπὴν ἐξαιτήσασθαι, ταύτην τὴν ἀνάγκην τε καὶ δυσχέρειαν θεραπεῦσαι ἐγνωκυῖα ἢ μετριότης ἡμῶν ἐν τῇ δυνάμει, δωρεᾶ τε καὶ χάριτι τοῦ παναγίου καὶ ζωοποιοῦ καὶ παντουργοῦ πνεύματος δίδωσι, χορηγεῖ καὶ δωρεῖται τῇ σεβασμίᾳ ταύτῃ μονῇ τὴν χάριν ταύτην τοῦ δύνασθαι τὸν κατὰ καιρὸν καθηγούμενον, νόμιμον μέντοι καὶ κανονικόν, καθιεροῦν ἐν πνεύματι ἁγίῳ τοὺς ἱεροὺς ναοὺς καὶ τὰς συμβὰν σαλευθείσας τραπέζας ἱερῶς ἀποκαθιστᾶν, ὅπου ἂν καὶ ὁσάκις δεήσει καθ' ὅλον τε τὸ ἱερὸν μοναστήριον καὶ τὴν φιλόθεον νῆσον Πάτμον, ἐπιβεβαιουμένη καὶ ἐπευλογοῦσα καὶ ὄσους καὶ ὄσας ἂν μέχρι καὶ σήμερον ἀφιερῶσας ἐνεκαίνισέ τε καὶ καθιέρωσε καὶ ἐνεθρόνισεν ἡγούμενος πᾶς ὅστις ταύτης τῆς σεβασμίας μονῆς. Ταύτην δὲ τὴν χρήσιμον τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ ἀναγκαίαν δωρεὰν τῆς ἡμῶν μετριότητος ἀπὸ τοῦ νῦν μένειν ἀκράδαντον καὶ ἀπαρᾶσάλευτον καὶ ἀναπόσπαστον τῇ σεβασμίᾳ ταύτῃ μονῇ καὶ τοῖς κατὰ καιρὸν τὴν ἡγουμένην ταύτης ἐμπιστευθησομένοις βουλόμεθα ἄχρις αἰῶνος».⁽⁷³⁾

(72) Acta patriarchatus Const/tani, Fr. Miklosich καὶ Jos. Müller, τόμ. II, σελ. 242 καὶ 245. Προγενεστέρως καὶ ὁ πατριάρχης Νεῖλος διὰ τοῦ ἀπὸ Μαΐου 1383 σιγιλλιώδους γράμματος αὐτοῦ, δι' οὗ ἐπεκύρου παλαιότερον γράμμα τοῦ πατριάρχου Φιλοθέου, παρῆχεν αὐθις τὸ δικαίωμα τοῦ καθιεροῦν ναοὺς ἐπὶ σταυροπηγίῳ τοῖς ἡγουμένοις τῆς ἐν Θεσσαλίᾳ μονῆς τῆς Ἑλεούσης, τῆς ἐπικεκλημένης τῆς Λευκουσιᾶδος (ἔρα Νέον Ἑλληνομνήμονα τόμ. ΣΤ' ἔτ. 1909 σελ. 177—178].

(73) Acta et Diplomata monasteriorum et ecclesiarum Fr. Miklosich et Jos. Müller Orientis Τόμος III ἢ VI σελ. 289.

Ἄλλὰ καὶ ὁ Σωφρόνιος Β'. ἀρχιεπίσκοπος Κων)λεως ἐν τῷ ἀπὸ 4 Ἰουλίου Ἰνδικτιῶνος XIII τοῦ 1780 πατριαρχικῶ καὶ συνοδικῶ σιγίλλῳ αὐτοῦ γράφει τὰ ἑξῆς: «μεθ' ὃν ἀγιώτατον πατριάρχην κύρ Ἰωάννην καὶ ἕτεροι κατὰ καιροὺς πατριάρχαι, κύρ Λουκάς δηλαδὴ καὶ κύρ Συμεὼν καὶ κύρ Ἰωάσαφ καὶ κύρ Κύριλλος καὶ ἄλλοι τῶν μεταγενεστέρων, ὃ τε Μελέτιος, πάπας καὶ πατριάρχης τῆς μεγαλοπόλεως Ἀλεξανδρείας καὶ ἐπιτηρητῆς τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου... τοῖς ἰδίους αὐτῶν σιγίλλωδεσιν ὑπομνήμασι τὰ προνόμια τοῦ ἱεροῦ τούτου μοναστηρίου σθένει παντὶ διεκρατύναντο»... «ἀποφαινόμεθα συνοδικῶς μετὰ τῶν περὶ ἡμᾶς ἱερωτάτων ἀρχιερέων καὶ ὑπερτίμων... ἵνα πάντα τὰ ἀνωτέρω ἀπρηθιμημένα καὶ ὅσα ἄλλα ἔγγραφα ὑπομνήματα τῆς διαληφθείσης σεβασμίας μονῆς ὅσα δηλαδὴ ἐκ τοῦ πάλαι χρόνου προσεγένοντο αὐτῇ παρὰ τῶν εὐσεβῶν βασιλέων λαμπρὰ χρυσόβουλλα καὶ παρὰ τῶν ἀοιδίμων πατριαρχῶν σεπτὰ σιγίλλια τὰ κατ' αὐτὴν διοριζόμενα προνόμια ἔξωσι τὸ κῦρος καὶ τὴν ἰσχὺν ἀπαράτρεπτον διαμένοντα, κρατυνόμενα καὶ διὰ παντὸς στηριζόμενα, ἀμετακίνητα καὶ ἀπαρασάλευτα, καὶ ἀμετάθετα, ἕως ὅτου ὁ ἥλιος τὸν ἴδιον περιέχει κύκλον» (74).

Καὶ ὁ Καλλίνικος Ε'. ἐν τῷ ἀπὸ Ἰνδικτ. IV... τοῦ 1801 πατριαρχικῶ καὶ συνοδικῶ γράμματι ἐπικυροῖ τὰ αὐτὰ προνόμια μνημονεύων ρητῶς καὶ τὰ «ἱερὰ σιγίλλια ἀειμνήστων πατριαρχῶν Κων)πόλεως Καλλινίκου τε τῷ παλαίου, Παχωμίου καὶ Μελετίου Ἀλεξανδρείας ἐπιτηρητοῦ Κωνσταντινουπόλεως» (75).

Ἄλλὰ καὶ ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τῶν ὀφρικίων τῇ ἐπιτασσομένη εἰς τὸ τέλος τοῦ ἐν χρήσει ἐντύπου μεγάλου Εὐχολογίου ἀναγινώσκομεν ἐν τῇ τρίτῃ πεντάδι: «Ὁ ἱερομνήμων κρατεῖ ἐν τῇ φυλακῇ αὐτοῦ τὸν κώδικα τῆς ἐκκλησίας. Καὶ εἰ μὲν οὐκ ἔστιν ἐπίσκοπος, μέλει αὐτῷ σφραγίζειν ἀναγνώστας καὶ ἐγκαινίζειν ἐκκλησίας καινὰς» (76).

Παρὰ ταῦτα ὁ πατριάρχης Κων)λεως Γρηγόριος ΣΤ' ἐν τῷ ἀπὸ 1 Μαΐου 1838 γράμματι αὐτοῦ πρὸς τὸν ἐπίσκοπον Λέρνης (= Λέρου) Ἱερεμίαν ἐντέλλεται εἰς αὐτὸν κατὰ τὴν ἐπάνοδόν του εἰς τὴν ἐπισκοπὴν αὐτοῦ, ἵνα καθιερώσῃ ἕξ ὑπαρχῆς ἐκκλησίας, τῶν ὁποίων τὰ ἐγκαινία ἐτόλμησαν νὰ ἐπιτελέσουν ἱερεῖς τινες, τοὺς ὁποίους ὁ πατριάρχης καθυπέβαλεν «ἀργία παντελεῖ τῆς ἱερωσύνης αὐτῶν». «Μόνοις γὰρ τοῖς ἀρχιερεῦσι τὸ τελεταρχικόν, τελεσιουργικόν, ἱεροτελεστικόν καὶ μυσταγωγικόν ὁ πολὺς ἐν Θεολογίᾳ Διονύσιος ἀποδίδωσι, τοῖς δὲ ἱερεῦσιν, ὡς κατωτέρου οὔσι βαμοῦ, μόνον τὸ ἱερουργὸν καὶ φωτιστικὸν ἀπονέμει, καὶ ἐν τούτοις ἡ ἐνέργεια αὐτῶν καὶ ἡ δύναμις προώριται» (77).

(74) Αὐτόθι σελ. 361—363.

(75) Αὐτόθι σελ. 380.

(76) Ἴδε Εὐχολόγιον τὸ μέγα, ἐν Βενετίᾳ 1851, ἐπιστασία Σπ. Ζερβοῦ σ. 683.

(77) Μ. Γεδεών, Κανονικαὶ διατάξεις τόμ. Β'. σελ. 219.

Θὰ ἡδύνατό τις ἐν τούτοις νὰ ἀνεύρη ὑπαινιγμούς, συνηγοροῦντας ὑπὲρ τοῦ ὅτι καὶ εἰς τοὺς πρεσβυτέρους παλαιόθεν ἐπετρέπετο τὸ ἐγκαινίζειν καὶ καθιεροῦν ἐκκλησίας, ἐν τῇ πρὸς τὸν Ρουφίνον πρεσβύτερον ἐπιστολῇ (ροστ) τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου, ἔνθα γίνεται λόγος περὶ διωγμοῦ ἐν Φοινίκη καθ' ὃν «πολλοὶ τῶν μοναχῶν οἱ μὲν ἐπλήγησαν, οἱ δὲ ἀπέθανον». Καὶ ἀφοῦ ὁ θεὸς πατὴρ προτρέπει τὸν πρεσβύτερον τοῦτον νὰ μεταβῇ ἐκεῖ, προσθέτει καὶ τὰ ἐπόμενα: «Καὶ τῶν λειψάνων δὲ ἔνεκεν τῶν ἁγίων μαρτύρων ἀμέριμος ἔσο. Καὶ γὰρ εὐθέως ἀπέστειλα τὸν κύριόν μου τὸν εὐλαβέστατον πρεσβύτερον Τερέντιον πρὸς τὸν κύριόν μου τὸν εὐλαβέστατον ἐπίσκοπον Ὁρθήϊον τὸν Ἀραβισσοῦ. Αὐτὸς γὰρ ἔχει καὶ ἀναμφισβήτητα καὶ πολλὰ καὶ εἴσω ὀλίγων ἡμερῶν ἀποστελοῦμέν σοι ταῦτα εἰς Φοινίκην... Σπεῦσον, ἵνα πρὸ τοῦ χειμῶνος δυνηθῆς τὰς ἀστέγους ἐκκλησίας ἀπαρτίσαι». Προδήλως ἐκ τῆς περικοπῆς ταύτης διαπιστοῦται, ὅτι ὁ Ρουφίνος ἔξουσιοδοτεῖται νὰ ἀνοικοδομήσῃ καὶ ἀποτελειώσῃ ἐκκλησίας, πρὸς κατάθεσιν δὲ ἱερῶν λειψάνων εἰς αὐτάς θὰ ἔμερίμνα ὁ ἐξόριστος καὶ μεγαλομάρτυς Χρυσόστομος, ἵνα ἀποσταλῶσιν εἰς αὐτὸν ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν ἐπαρκῆ ἀναμφισβητήτου γνησιότητος.

Ὅσον δὲ ἀφορᾷ εἰς τὸ ζήτημα τοῦ ἐὰν καὶ διατὶ ἀπαγορεύεται ὁ ἐπίσκοπος νὰ λειτουργῇ ἐν ναῶ μὴ καθιερωμένῳ καὶ ἐγκαινιασμένῳ, ἔχομεν τὴν κανονικὴν διάταξιν Λουκά τοῦ Χρυσοβέργου (1156—1169), καθ' ἣν «οἱ ἀρχιερεῖς οὐ ποιοῦσιν ἱεροτελεστίας εἰς εὐκτηρίους ἀνεθρονιαστους ναοῦς, διότι τὸ τῆς ἀρχιερωσύνης ἀξίωμα ὑποβιβάζεται, θρόνου μὴ ὄντος αὐτίκα, εἰς ὃν ἀποστολικῶς ὁ ἐπίσκοπος καθιδρύεται, μηδὲ τῶν ἄλλων τῶν συνιστόντων τὴν τοῦ ναοῦ καθιέρωσιν καὶ εὐπρέπειαν»· δὲν καθαιρεῖται ὁμως ὁ λειτουργήσας ἐπίσκοπος, ἀλλὰ «ἄλλως πως τὸν τοιοῦτον ἀρχιερέα κολασθῆναι», δεῖ, «κατὰ τὸ δοκοῦν δηλαδὴ τῇ συνόδῳ, οὐ μὴν διὰ καθαιρέσεως, ὅτι κατὰ πολὺ ἀκατάλληλά εἰσι τὰ ἐπταισμένα»⁽⁷⁸⁾. Μόνον καὶ μόνον ὁμως, ἵνα μὴ «τὸ τῆς ἀρχιερωσύνης ἀξίωμα ὑποβιβάζεται, ἐγένετο ἡ ἀπαγόρευσις αὕτη. Διότι ἄλλως ἐν μεταγενεστέρῳ διατάξει Νείλου τοῦ Κεραμέως (1380—1388) περὶ ἀντιμινσίων ἀναφέρεται, ὅτι «εὗρομεν ἐκδεδομένον παρὰ τῶν ἁγίων Πατέρων τῶν θείων καὶ ἱερῶν συνόδων, ὅτι δέδοται... ἢ διὰ σανίδος⁽⁷⁹⁾ ἢ διὰ πανίου ἱερὰ τράπεζα καθιερωμένη, καὶ τιθέασιν αὐτήν οἱ λαβόντες ἐν ἰδίῳ τινὶ τόπῳ ἐκκεκοιμένῳ καὶ περιορισμένῳ ἢ διὰ τοίχου ἐντὸς οἰκίας ἢ διὰ πανίου καὶ ἱεροουργοῦσιν ἐν αὐτῷ· καὶ ἔχει ἄδειαν καὶ ἔξουσίαν καὶ πατριάρχης τοῦτο ποιῆσαι, καὶ μητροπολίτης ἐν τῇ ἰδίᾳ

(78) Αὐτόθι σελ. 20.

(79) Τοιοῦτον ξύλινον ἀντιμίνσιον, χρονολογούμενον ἐκ τῆς ἐπ' αὐτοῦ ἐπιγραφῆς τῆ 1653 καὶ ἀνήκον εἰς τὴν μονὴν τοῦ Κύκκου, ἴδε ἐν Γ. Σωτηρίου Τὰ Βυζαντινὰ μνημεῖα τῆς Κύπρου, Πίναξ 153.

ἐπαρχία καὶ ἐπίσκοπος» (80). Καὶ ἔτι σαφέστερον ἐν ἑτέρῳ διατάξει Ματθαίου τοῦ ἀπὸ Κυζικίου (περὶ τὸ 1400) δριζύεται ὅτι «ὁ ἐξ ἀρχῆς σκοπὸς τοῦ πέμπεσθαι ἀντιμίνσια οὗτος ἦν, ὅτι χωρεπισκόπων ἢ ἐξάρχων πεμπομένων ἢ πρέσβεων, ἐδέησε καθ' ὁδὸν δι' ἀπαραίτητον ἀνάγκην ἵνα γένηται θυσία. . . ἐπενοήθη τοῦτο καὶ γίνεται, ὅπερ λαβόντες καὶ οἱ κατὰ τόπους ἀπερχόμενοι βασιλεῖς καὶ ὅσοι τῶν ἀρχιερέων ἐξαρχίας μεγάλας ἔχουσιν ἐν αἷς οὐ πεπηγμένα τυγχάνουσι θυσιαστήρια ἔχοντα τὰ τοιαῦτα, χρῶνται ἀνάγκης κατεπειγούσης ἢ δι' ἁγιασμὸν αὐτῶν» (81).

Τέλος εἶναι ἀξιοσημείωτον, ὅτι οἱ παλαιοὶ, ἀλλὰ καὶ οἱ πλείονες τῶν νεωτέρων κωδίκων δὲν ἔχουν τροπάρια ἢ κανόνες ἢ ἰδίαν ἀκολουθίαν ἐσπερινοῦ καὶ ὄρθρου εἰς ἐγκαινία. Ὡς ὁ ε' ἐξηγεῖ τῇ ΙΓ' Σεπτεμβρίου τελεῖται ἡ ἀνάμνησις τῶν ἐγκαινίων τοῦ ναοῦ τῆς Χριστοῦ Ἀναστάσεως, ψάλλεται δὲ ἡ κατ' αὐτὴν ἀκολουθία καὶ ὅταν μέλλῃ καθιερωθῆναι ἀγία ἐκκλησία Θεοῦ. Ἄλλως τε καὶ τὸ τελευταῖον τῶν στιχηρῶν τοῦ ἐσπερινοῦ τῶν ἐγκαινίων ποιεῖται λόγον περὶ «τῆς μνήμης τῶν ἐγκαινίων», τὸ δὲ τροπάριον τὸ ψαλλόμενον εἰς τὸ Καὶ νῦν περὶ «ἐγκαινισμοῦ τοῦ πανιέρου ναοῦ τῆς ἀναστάσεως». Ἄλλως τε καὶ οἱ κώδικες *Σ* e σημειοῦσι ρητῶς, ὅτι κατὰ τὰ ἐγκαινία «ψάλλεται καὶ ἡ ἀκολουθία πᾶσα Σεπτεμβ. ΙΓ' λεγομένων καὶ ἀναγνωσμάτων Γ, καθὼς διαλαμβάνει». Ἡ διάταξις αὕτη δὲν παρουσιάζεται παράδοξος, ὅταν ληφθῆ ὑπ' ὄψει, ὅτι καὶ ἡ ἐτησία ἀνάμνησις τῶν ἐγκαινίων τῶν κυριωτέρων ναῶν τῆς ἀρχαιότητος διεξήγετο μετὰ τῆς αὐτῆς σχεδὸν λαμπρότητος, μεθ' ἧς καὶ αὐτὰ ταῦτα τὰ ἐγκαινία. Οὕτω ἡ Αἰθερία ἢ Μανριτανή, ἡ ἐπισκεψαμένη τοὺς ἁγίους τόπους περὶ τὸ 380 μ. Χ. μᾶς ἀφηγεῖται, ὅτι ἡ ἐπέτειος τῶν ἐγκαινίων τοῦ ναοῦ τῆς ἀναστάσεως ἐωρτάζετο ἐν Ἱεροσολύμοις μετὰ τῆς αὐτῆς λαμπρότητος, μεθ' ἧς καὶ αἱ ἑορταὶ τοῦ Πάσχα καὶ τῶν Ἐπιφανείων, ἀπεδίδοτο δέ, ὡς καὶ αἱ μεγάλαὶ δεσποτικαὶ καὶ θεομητορικαὶ ἑορταί, τὴν ὀγδόην ἡμέραν. Κατ' αὐτὴν συνέρρεον πολλοὶ καὶ ἐκ μερῶν μακρονῶν, ἀκόμη δὲ καὶ αὐτοὶ οἱ ἀναχωρηταὶ ἐκ τῶν ἐν Μεσοποταμίᾳ, Συρίᾳ, Αἰγύπτῳ, Θηβαΐδι καὶ ἄλλων ἐπαρχιῶν ἐρημητηρίων των. Ἄλλὰ καὶ ἐπίσκοποι πολλοὶ ἐπισυνήγοντο, αὐτὴ δὲ ἡ Αἰθερία εἶχεν ἀριθμήσει περὶ τοὺς πεντήκοντα ἐπισκόπους κατὰ τὴν ἐπέτειον ἐκείνην, εἰς τὴν ὁποίαν παρίστατο καὶ αὐτὴ (82). Ἄλλὰ καὶ ὁ Σωζόμενος ἐπιβεβαίωσι τὸν ἑορτασμὸν τοῦτον, ὅστις διήρκει ἐπὶ ἑπτὰ ἡμέρας, καθ' ἧς συνέρρεον πανταχόθεν, ἵνα προσκυνήσωσι τὴν ἀνάμνησιν τοῦ Πάθους τοῦ Κυρίου (83). Ἡ ἐπέτειος δὲ τῶν ἐγκαινίων τοῦ ἐν Κων/λεὶ ναοῦ τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας ἐωρτάζετο τῇ 22

(80) Μ. Γεδεὼν ἐνθ' ἀνωτ. σελ. 58.

(81) Αὐτόθ. σελ. 61—62.

(82) *Silviæ vel potius Aetheriæ Peregrinatio ad loca sancta* ἔκδοσις W. Heraus, Heidelberg 1929 σελ. 51—52.

(83) Σωζόμενου Ἐκκλ. Ἰστ. II, 26.

Δεκεμβρίου, αναγράφεται δὲ καὶ ἤδη ἐν τῷ Μηναίῳ τοῦ Δεκεμβρίου κατὰ τὴν ὡς ἄνω ἡμέραν· «Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ τὰ *θυρανοίξια* τῆς τοῦ Θεοῦ μεγάλης Ἐκκλησίας». Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ τὸ φωτοδρόμιον τῆς τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίας, ἐκαλεῖτο δὲ φωτοδρόμος τὸ μέρος ἐκεῖνο τῆς τελετῆς τῶν ἐγκαινίων, καθ' ἣν μετὰ τῆς ἀφῆς πιθανώτατα τῆς κανδήλας τῆς εἰς τὸ θυσιαστήριον ἀποτιθεμένης, ἠνάπτοντο καὶ κύκλῳ τοῦ ναοῦ φῶτα, δημιουργουμένης οὕτω λαμπρῶς φωταψίας. Ἐντεῦθεν καὶ ἐν τῷ Μηναίῳ παρατίθενται ἐν συνεχείᾳ οἱ στίχοι: «Τρέχοντα φῶτα σήμερον Ναοῦ κύκλῳ — Δηλοῦσι φωτὸς εἰς τὸ πᾶν θείου δρόμον». Τῇ δὲ 29 Δεκεμβρίου αναγράφεται «τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ τὰ ἐγκαινία τοῦ ναοῦ τῶν ἁγίων 40 μαρτύρων πλησίον τοῦ χαλκοῦ τετραπύλου. Συμεὼν ὁ Θεσσαλονίκης δὲ μαρτυρεῖ, ὅτι ἐπὶ τῶν ἡμερῶν του διεξήγετο εἰσέτι λαμπρῶς ὁ κατ' ἔτος ἑορτασμός τῆς ἀναμνήσεως τῶν ἐγκαινίων, τελουμένης ἔτι καὶ τῆς λιτανείας, ἡ ὁποία ἄνευ μεταφορᾶς ἁγίων λειψάνων ἀναπαρίστα τὴν κατὰ τὴν ἡμέραν τῶν ἐγκαινίων ἐπίσημον μεταφορὰν τῶν ἐπὶ καθιερώσει τοῦ ναοῦ ἁγίων λειψάνων. Ἀναφέρει δ' ὅτι ἡ ἐπέτειος τῶν ἐγκαινίων διεξήγετο τέως λαμπρῶς καὶ ἐν Κων/λει⁽⁸⁴⁾. Ὅταν δὲ ληφθῇ ὑπ' ὄψει, ὅτι κατὰ τὴν καὶ ἐν τῇ ἐπετείῳ ἐπανάληψιν τῆς λιτανείας ἠνοίγοντο καὶ πάλιν αἱ πύλαι τοῦ ναοῦ, ὡς καὶ κατὰ τὰ ἐγκαινία αὐτοῦ, ἐπιλεγόμενου καὶ τοῦ «Ἄρατε πύλας. . .» ἐξηγεῖται, πῶς οὐ μόνον αὐτὰ τὰ ἐγκαινία ἀλλὰ καὶ ἡ κατὰ τὴν 22 Δεκεμβρίου ἑορτὴ ἀποκαλεῖται θυρανοίξια. Φαίνεται δέ, ὅτι ἐπανελαμβάνετο καὶ ἡ τελετὴ τῆς φωταψίας τοῦ ναοῦ (φωτοδρόμος). Λόγῳ δὲ τῆς λαμπρῶς διεξαγομένης ἐπετείου τῶν ἐγκαινίων διαφόρων ναῶν ἐκράτησεν ἡ μνήμη τινῶν ἁγίων, τῶν ὁποίων ἡ ἡμερομηνία τοῦ θανάτου παρέμεινεν ἄγνωστος, νὰ ἑορτάζηται καὶ γενικώτερον κατὰ τὴν ἡμερομηνίαν καθιερώσεως ναοῦ τινος ἀφιερωμένου εἰς τιμὴν καὶ μνήμην αὐτοῦ. Οὕτω ἡ μνήμη τῆς ἀποτομῆς τῆς τιμίας κεφαλῆς τοῦ Προδρόμου ἑορτάζεται οὐ μόνον κατὰ τὸ ἀνατολικόν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸ ρωμαϊκὸν τυπικὸν τῇ 29 Αὐγούστου, ἥτις τὸ κατ' ἀρχὰς ὑπῆρξεν ἐπέτειος τῶν ἐγκαινίων ναοῦ τινος εἰς τιμὴν τοῦ Προδρόμου ἀνεγνηγεμένου ἐν πόλει τινὶ τῆς παλαιᾶς Σαμαρείας, ὅπου ἐπιστεύετο, ὅτι ὑπῆρχεν ὁ τάφος τοῦ Προδρόμου⁽⁸⁵⁾.

Τοῦ ἐπὶ ἑπτὰ ἡμέρας ἑορτασμοῦ τῆς ἀναμνήσεως τῶν ἐγκαινίων, τοῦ κατ' ἀπομίμησιν ἴσως τοῦ ἑορτασμοῦ καὶ τῶν παρ' Ἰουδαίοις ἐγκαινίων τοῦ νοσοῦ κρατήσαντος, παράλληλος καὶ ἀντίστοιχος εἶναι ἡ ἐν ἱκανοῖς χειρογράφοις ἀπαντῶσα διάταξις, ἡ καὶ ἐν τῷ ἐντύπῳ ἀπαντῶσα, καθ' ἣν ἐπὶ ἑπτὰ ἡμέρας δέον νὰ τελεῖται ἡ θεία λειτουργία ἐν τῷ ἐγκαινιασθέντι ναῷ, κατὰ τὴν ἐβδόμην δ' ἡμέραν αἴρονται καὶ τὰ κατὰ ἐγκαινία καθιερωθέντα ἀντιμίνσια, ἅτινα ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας τῶν ἐγκαινίων παραμένον ἐφηπλωμένα ἐπὶ τῆς καθιερωθείσης τραπέζης.

(84) Συμεὼν Θεσ. ἐνθ' ἀνωτ. κεφ. ρκδ' καὶ ρκε, Migne 155, 328, 329.

(85) Πρβλ. A. Baumstark, Liturgie comparée σελ. 195.

Ἐκ τῶν ἐν τοῖς τύποις τῆς Δύσεως προσυδιαζουσῶν λεπτομερειῶν ἀξιωματώτεροι εἶναι κυρίως δύο : Ἡ μία εἶναι ἡ εὐρύτερα χρῆσις τοῦ ἡγιασμένου ὕδατος, διότι ραντίζονται δι' αὐτοῦ καὶ οἱ τοῖχοι τοῦ καθιερουμένου ναοῦ, κατὰ παλαιὸν δὲ χειρόγραφον τῆς βιβλιοθήκης τῶν Παρισίων περιέχον τὴν ρωμαϊκὴν τάξιν τῶν ἐγκαινίων⁽⁸⁶⁾ καὶ ἕτερα τρία χειρόγραφα τῆς Βερώνης, τῆς Ζυρίχης καὶ τοῦ Λονδίνου⁽⁸⁷⁾, χρονολογούμενα ἀπὸ τοῦ ἐνάτου αἰῶνος ἐρραντίζοντο ἕξωθεν τε καὶ ἔσωθεν οἱ τοῖχοι, ἀλλὰ καὶ τὸ πλῆθος τῶν συλλιτανευόντων πιστῶν. Ἡ ἑτέρα εἶναι ἡ ἐν τῷ γαλλικανικῷ τύπῳ τὸ πρῶτον ἀναφαινομένη ἐπιγραφὴ τοῦ στοιχείου Α' ἐν τῷ δαπέδῳ τοῦ καθιερουμένου ναοῦ. Ὁ ἀρχιερεὺς δηλαδὴ εἰσερχόμενος ἐν τῷ καθιερουμένῳ ναῷ διατρέχει δις καὶ διαγωνίως ἀπὸ τῆς μιᾶς γωνίας πρὸς τὴν κατέναντι αὐτῆς τὸν ἐσωτερικὸν χώρον τοῦ ναοῦ σημειοῖ διὰ τῆς ράβδου αὐτοῦ ἐφ' ὀλοκλήρου μὲν τοῦ δαπέδου τὸ σχῆμα X εἰς τὰ ἄκρα δὲ τοῦ σχήματος τούτου τὸ λατινικὸν καὶ ἑλληνικὸν ἀλφάβητον. Ἡ πιθανωτέρα ἐξήγησις, ἡ δοθεῖσα εἰς τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην, εἶναι ἡ τοῦ De Rossi⁽⁸⁸⁾. Κατ' αὐτὴν ἡ χάραξις τοῦ γράμματος X ἐπὶ τοῦ δαπέδου τοῦ ναοῦ ἀνταποκρίνεται πρὸς τὰς δύο κατὰ πλάτος γραμμάς, τὰς ὁποίας οἱ ρωμαῖοι γεωμέτραι ἐσημείουν ἐπὶ τῶν ἐδαφῶν, τὰ ὁποῖα ἤθελον νὰ καταμετρήσουν. Συμβολίζει δὲ τὴν κατάληψιν τοῦ ἐδάφους καὶ τοῦ ἐπ' αὐτοῦ οἰκοδομήματος ἐπ' ὀνόματι τοῦ Χριστοῦ. Καὶ τὸ μὲν X εἶναι τὸ ἀρχικὸν γράμμα τοῦ ὀνόματός του, τὸ δὲ Α Ω τὸ ἔμβλημα αὐτοῦ τὸ ἐν τῇ Ἀποκαλύψει ἀναφερόμενον καὶ τούτου ἀνάπτυξις εἶναι τὸ σημειούμενον ἐπὶ τῶν ἄκρων τοῦ X ἀλφάβητον.

(86) Ordo de Saint - Amant, δημοσιευθεῖσα ὑπὸ τοῦ Duschesne ἐν μν. ἔργ. ἐκδ. β' σελ. 461.

(87) Migne P. L. 137, 1020. Τὸ τοῦ Λονδίνου (Br. Mus. add. 15222) ἔχει δημοσιευθῆ ὑπὸ τοῦ W. H. Frère.

(88) Bull. di arch. crist. 1881 σελ. 129—146.

ΑΚΟΛΟΥΘΙΑ ΚΑΙ ΤΑΞΙΣ ΕΙΣ ΕΓΚΑΙΝΙΑ ΝΑΟΥ

ΕΙΣ ΤΟΝ ΕΣΠΕΡΙΝΟΝ

ἐ Ἀρχὴ τοῦ ἐσπερινοῦ

ἐ Μετὰ τὸν Προοιμιακὸν καὶ τὸ α΄ ἀντίφωνον τοῦ Μακάριος ἀνήρ εἰς τὸ Κύριε ἐκέκραξα, ἰστώμεν στίχ. ἡ' καὶ ψάλλομεν στιχηρὰ ἰδιόμελα τῶν ἐγκαινίων δ΄. καὶ τοῦ ἐπονομαζομένου ἁγίου δ΄,

IV Στιχηρὰ ἰδιόμελα τῶν ἐγκαινίων ἤχος πλ. β.

N ἐ Ἐγκαίνια τιμᾶσθαι, παλαιὸς νόμος, καὶ καλῶς ἔχων· μάλλον δὲ τὰ νέα τιμᾶσθαι δι' ἐγκαινίων· ἐγκαινίζονται γάρ (φῆσι ἐ) νῆσοι πρὸς Θεόν, ὡς φησιν Ἡσαΐας· ἅς τινὰς ὑποληπτέον τὰς ἐξ ἔθνων ἐκκλησίας, ἄρτι καθισταμένας καὶ πῆξιν λαμβανούσας βᾶσιμον τῷ Θεῷ. Διὸ καὶ ἡμεῖς τὰ παρόντα ἐγκαίνια, πνευματικῶς πανηγυρίζομεν.

N ἐ Ἐγκαινίζεσθε ἀδελφοί· καὶ τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον ἀποθέμενοι, ἐν καινότητι ζωῆς πολιτεύεσθε, πᾶσι χαλινὸν ἐπιθέντες, ἐξ ὧν ὁ θάνατος· πάντα τὰ μέλη παιδαγωγήσωμεν, πᾶσαν πονηρὰν τοῦ ξύλου βρῶσιν μισήσαντες· καὶ διὰ τοῦτο μόνον μεμνημένοι τῶν παλαιῶν, ἵνα φύγωμεν· Οὕτως ἐγκαινίζεται ἄνθρωπος· οὕτω τιμᾶται ἡ τῶν ἐγκαινίων ἡμέρα.

παιδαγωγήσαντες ὡς N δ

Ὁ ὡ «Στιχηρὰ τοῦ ἐσπερινοῦ ψάλλομεν εἰς ἔξ. Ἦχος α' ἐκ β' Ἐγκαινίζου, ἐγκαινίζου... Πάλαι μὲν ἐγκαινίζων... Ἐγκαίνια τιμᾶσθαι... Ἐγκαινίζεσθε, ἀδελφοί... Ἐθνοὺς πύργον... Δόξα καὶ νῦν τῇν μνήμην τῶν ἐγκαινίων...». Ἦτοι ἐκ τῶν ἐν τῷ ἐντύπῳ ἀποστίχων τὰ δύο πρῶτα, ἐκ τῶν ἐντύπων στιχηρῶν τὰ τρία πρῶτα καὶ δοξαστικὸν τὸ τέταρτον τοιοῦτον.

Ὁ ε «Τῇ Σεπτεμβρίου II' Τὰ ἐγκαίνια τῆς Χριστοῦ ἀναστάσεως. Ψάλλεται δὲ ἡ ἀκολουθία αὕτη, ὅταν μέλλῃ καθιερωθῆναι ἁγία ἐκκλησία Θεοῦ. Εἰς τὸ Κύριε ἐκέκραξα ἰστώμεν στίχους Ϛ'». Καὶ ἐπακολουθοῦν τὰ καὶ ἐν τῷ Z τροπάρια.

Ὁ Z «Ἰστώμεν στίχους ἔξ. Ἦχος α'. Τῶν οὐρανόων ταγμαίων.

Μωσῆς ὁ μέγας ἐκεῖνος, ὁ καὶ θεόπτης φανείς, σκηνηνέμπηξας πάλαι, προετύπου τὴν δόξαν, τοῦ σοῦ ναοῦ Χριστέ μου, οἵπερ ἡμεῖς, τὰ ἐγκαίνια σήμερον, θεοπρεπῶς ἐκετελοῦμεν οἱ γηγενεῖς, καὶ παιδρῶς πανηγυρίζομεν.

Τὸ αὐτὸ στιχηρὸν ὡς προσόμοιον εἰς τοὺς αἰγῶς ἐν τῷ N μετὰ τῶν διαφορῶν γραφῶν σκηρὴν ὁ πῆξας... παιδρῶς πανηγυρίζομεν.

- 1 **N** Ἔθου πύργον ἰσχύος, τὴν ἐκκλησίαν σου Χριστέ, προαιώνιε Λόγε·
 ἔθεμελίωσας γὰρ αὐτήν, ἐπὶ πέτραν τῆς πίστεως· διὸ ἀσάλευτος
 διαμένει εἰς τὸν αἰῶνα, ἔχουσα σὲ τὸν δι' αὐτήν ἐπ' ἑσχάτων, ἀτρέ-
 5 πτως γενόμενον ἄνθρωπον· Εὐχαριστοῦντες οὖν, ἀνυμνοῦμέν σε λέ-
 γοντες· Σὺ εἶ ὁ πρὸ τῶν αἰώνων, καὶ ἐπ' αἰῶνα, καὶ ἔτι βασιλεὺς
 ἡμῶν· δόξα σοι.

- Τὴν μνήμην τῶν ἐγκαίνιων ἐπιτελοῦντες, Κύριε, σὲ τὸν τοῦ ἀγια-
 σμοῦ δοτῆρα δοξάζομεν· δεόμενοι ἀγιασθῆναι ἡμῶν τὰ αἰσθητήρια
 τῶν ψυχῶν, τῇ πρεσβείᾳ τῶν ἐνδόξων ἀθλοφόρων, ἀγαθὲ παντοδύ-
 10 ναμε.

Δόξα τοῦ ἀγίου τῆς Μονῆς
 Καὶ νῦν τῶν ἐγκαίνιων. ᾠχος β'.

- Τὸν ἐγκαίνισμὸν τελοῦντες τοῦ πανιέρου ναοῦ τῆς σῆς ἀναστά-
 σεως, σὲ δοξάζομεν Κύριε, τὸν ἀγιάσαντα τοῦτον, καὶ τελειώσαντα
 15 τῇ αὐτοτελεῖ σου χάριτι, καὶ τερπόμενον ταῖς ἐν αὐτῷ ἱερουργουμέ-
 ναις ὑπὸ πιστῶν μυστικαῖς καὶ ἱεραῖς τελεταῖς, καὶ προσδεχόμενον
 ἐκ χειρὸς τῶν δούλων σου, τὰς ἀναιμάκτους καὶ ἀχράντους θυσίας·
 ἀντιδιδόντα δὲ τοῖς ὀρθῶς προσφέρουσι, τὴν τῶν ἀμαρτημάτων κά-
 θαρσιν, καὶ τὸ μέγα ἔλεος.

2. ἐπὶ τὴν πέτραν **Z** 3. ἀσάλευτος μένει **Z** ε . τὸν δι' αὐτῆς ἐπ' ἑσχάτων **Z N** τὸν
 ἐπ' ἑσχάτων δι' ἡμᾶς γενόμενον ε 5. Σὺ ὁ πρὸ τῶν αἰώνων καὶ ἔτι **E** 8. δοξάζοντες
 δεόμεθα ἀγιασθῆναι **N E** ν 9. τὰ αἰσθητήρια τῶν ψυχῶν ἡμῶν **E** 10. ἀγαθὲ καὶ φι-
 λάνθρωπε ν ε 13. ναοῦ τῆς ἀναστάσεως **Z E** ν ε 14. τὸν ἀγιάσαντα τῇ αὐτοτελεῖ ν
 15. καὶ ταῖς ἐν αὐτῷ τερπόμενον ν τερπόμενος. . . προσδεχόμενος **Z E** 16 ὑπὸ τῶν πιστῶν
 μυστικῶς **E** ἱερουργουμέναις μυστικαῖς ε 18. ἀντιδιδόντα δὲ ν ε 18. τὴν ἐκ τῶν ἀμαρ-
 τημάτων κάθαρσιν **N E** ε τοῖς πιστῶς προσφέρουσι **Z**.

E Τῶν ἀσωμάτων ἡ τάξις χοροστατοῦσα λαμπρῶς, τῶν ἐγκαίνιων μνήμην, σὺν
 ἡμῖν ἐορτάζει· Διὸ εὐωχηθῶμεν φιλέοργοι νῦν, καὶ πιστῶς ἐκβοήσωμεν, τοῦτον τὸν
 οἶκον στερεώσον ἀγαθὲ, ἕως μέλλεις ἤξει κρῖναι πᾶσαν τὴν γῆν.

Ἄ **N** μέλλεις κρῖναι πᾶσαν. . .

E Ἀνακαινίζου ψυχὴ μου ἐκ τῶν δεινῶν σου παθῶν, καὶ προσπεσοῦσα πίστει,
 τῷ δεσπότῃ τῶν ὄλων, ἐγκαίνιζου τὰς φρένας, ἐν τούτῳ γὰρ νῦν, ἐγκαίνιζεται οἶκος
 Θεοῦ, καὶ ἀνυμνεῖται ὁ πάντων δημιουργός, ὁ φωτίζων τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Ἄ **N** δεινῶν παθῶν. . . καὶ ἀνυμνεῖ ὁ πάντων.

Ἄ **Z** Εἰς τὸ Κύριε ἐκέκραξα στιχηρὰ ἤχος πλ. β. Αἱ ἀγγελικαί. . .

Δέσποτα Χριστέ, ἡ ἀθάνατος σοφία, βλέμματι τῷ σῷ, ἐπιφοίτησον ἐξ ὕψους, ἐν
 τούτῳ τῷ τεμένει· καὶ ἀσάλευτον φύλαξον, ἕως συντελείας τοῦ αἰῶνος· τοὺς δὲ πι-
 στοὺς ἀεὶ ἐν τούτῳ, ἐν σοὶ προστρέχοντας, τοῦ ἀπροσίτου φωτός, ἀξίωσον Κύριε.

Τὰ αὐτὰ οἱ **E N** ὡς ἀπόστιχα μετὰ τῶν διαφόρων γραφῶν : σοφία, Πνεύματι τῷ
 σῷ. . . αἰῶνος τοὺς δὲ Χριστέ προσευχομένους ἐν τούτῳ ἄπαντας τοῦ ἀπροσίτου φωτός
 σου. . . **E** τοὺς δὲ πιστῶς, Χριστέ, ἐν τούτῳ ἀεὶ προστρέχοντας **N** ἀξίωσον εὐσπλαγχνε **N E**.

ZN Ὑρ Εἴσοδος. Φῶς ἰλαρόν. Τὸ προκείμενον τῆς ἡμέρας. Καὶ τὰ ἀναγνώσματα.
Βασιλειῶν Γ'. τὸ ἀνάγνωσμα (η 22—23, 27—30)

22. Ἔστω Σολομῶν κατὰ πρόσωπον τοῦ θυσιαστηρίου Κυρίου ἐνώπιον πάσης ἐκκλησίας Ἰσραήλ. Καὶ διεπέτασε τὰς χεῖρας αὐτοῦ εἰς τὸν οὐρανόν, 23 καὶ εἶπε· Κύριε, ὁ Θεὸς Ἰσραήλ, οὐκ ἔστιν ὡς σὺ Θεὸς ἐν τῷ οὐρανῷ ἄνω καὶ ἐπὶ τῆς γῆς κάτω. . . 27 . . . Εἰ ὁ οὐρανὸς καὶ ὁ οὐρανὸς τοῦ οὐρανοῦ οὐκ ἀρκέσουσί σοι, πλὴν καὶ ὁ οἶκος οὗτος ὃν ὠκοδόμησα τῷ ὀνόματί σου; 28 Καὶ ἐπιβλέψῃ ἐπὶ τὴν δέησίν μου, Κύριε, ὁ Θεὸς Ἰσραήλ, ἀκούειν τῆς προσευχῆς ἧς ὁ δοῦλός σου προσεύχεται ἐνώπιόν σου πρὸς σε σήμερον, 29 τοῦ εἶναι τοὺς ὀφθαλμούς σου ἠνεωγμένους εἰς τὸν οἶκον τοῦτον ἡμέρας καὶ νυκτός, εἰς τὸν τόπον ὃν εἶπας· ἔσται τὸ ὄνομά μου ἐκεῖ, τοῦ εἰσακούειν τῆς προσευχῆς ἧς προσεύχεται ὁ δοῦλός σου εἰς τὸν τόπον τοῦτον ἡμέρας καὶ νυκτός. 30 Καὶ εἰσακούσῃ τῆς δεήσεως τοῦ δούλου σου καὶ τοῦ λαοῦ σου Ἰσραήλ ἃ ἂν προσεῦξωνται εἰς τὸν τόπον τοῦτον. Καὶ σὺ εἰσακούσῃ ἐν τῷ τόπῳ τῆς κατοικησεώς σου ἐν οὐρανῷ, καὶ ποιήσεις καὶ ἴλεως ἔσῃ.

Ἰεζεκιήλ τὸ ἀνάγνωσμα (μγ 27, μδ 1—4)

27. Ἔσται ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς ὀγδόης καὶ ἐπέκεινα, ποιήσουσιν οἱ ἱερεῖς ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον τὰ ὀλοκαυτώματα ὑμῶν καὶ τὰ τοῦ σωτηρίου ὑμῶν καὶ προσδεξόμεθα ὑμᾶς λέγει Κύριος. Κεφ. μδ 1 Καὶ ἐπέστρεψέ με κατὰ τὴν ὁδὸν τῆς πύλης τῶν ἁγίων τῆς ἐξωτέρας, τῆς βλεπούσης κατὰ ἀνατολάς, καὶ αὕτη ἦν κεκλεισμένη. 2 Καὶ εἶπε Κύ-

Πάλαι Σολομῶν, τὸν ναὸν οἰκοδομήσας, αἵματα ζῶων, εἰς θυσίαν σοι προσήσεν, εἰς τύπον τοῦ ναοῦ σου· οὐ ἐκτίσω φιλόνηραπε, τῷ ἰδίῳ αἵματι βουλήσει· μεθ' οὗ καὶ νῦν σε δυσωποῦμεν, τὸν μόνον εὐσπλαγγον· οὕτως τὸ πνεῦμα τὸ εὐθές, ἐκπέμπεις ἐν τούτῳ αἰεί.

ἄλογα Σωτήρ εἰς θυσίαν **Ξ** προσήγεν εἰς τύπον **Ν** βουλήσει ἐν **Ϟ** Χριστέ σε δυσωποῦμεν Θεὲ εὐσπλαγγε, ὅπως τὸ Πνεῦμα **Ξ** ἐκπέμπῃς ἡμῖν ἀγαθὲ **Ξ**.

Δεῦτε ἀδελφοί, εὐφρανθῶμεν φιλοστόως, καὶ πνευματικῆν, συστησώμεθα χορείαν, ψυχῶν δὲ τὰς λαμπάδας, τῷ εὐλαίῳ φαιδρύνωμεν· οὕτω γὰρ ἐγκαίνια τιμῶνται· οὕτω δεδόξασται ὁ κτίστης πάντα ἀνθρώπων ἀνακαινίζων τῇ ψυχῇ, πρὸς ὕψος αἰώνιον.

Ψυχὴ δὲ τὰς λαμπάδας **Ξ** ψυχῆς δὲ τὴν λαμπάδα **Ν** οὕτω γὰρ δοξάζεται **Ξ** οὕτως δοξάζεται **Ν** ὁ κτίστης **Ϟ** πάντες ἀνθρώποι ἀνακαινίζονται ψυχῆν **Ν** ὁ κτίστης ὁ ποτε ἀνθρώπος ἀνακαινίσας τὴν ψυχὴν **Ξ**

Ἄ ὁ ἐ πρὸ τοῦ δοξαστικοῦ «Καὶ τοῦ ἐπονομαζομένου ἁγίου δ'». Ἄ **Ν** «Δοξαστικὸν εἰ ἔχει ὁ ἅγιος, Καὶ νῦν τῶν ἐγκαινίων. Εἰ δ' οὐ, δοξαστικὸν τῶν ἐγκαινίων Τὴν μνήμην τῶν ἐγκαινίων. . . Καὶ νῦν Θεοτοκίον». Ἄ **Ξ** «Δόξα Ἐγκαινίζου, ἐγκαινίζου (Ἴδε τὸ ἐν τῷ ἐγγύτῳ πρώτῳ ἀπόστιχον ἰδιόμελον). Καὶ νῦν Τὴν παγκάσιμον». Τὸ ὡς ἄνω εἰς τὸ Καὶ νῦν οἱ **ΖΞ** ἐντάσσουσιν εἰς τοὺς αἵνους· ὁ ὕ ἀναγράφει ὡς δοξαστικὸν τῶν αἰῶνων καὶ ὁ **Ν** εἰς τὸ Καὶ νῦν τῶν ἀποστίχων τοῦ ἔσπερινοῦ.

ριος πρὸς με. Ἡ πύλη αὕτη κεκλεισμένη ἔσται, οὐκ ἀνοιχθήσεται, καὶ οὐδεὶς μὴ διέλθῃ δι' αὐτῆς· ὅτι Κύριος ὁ Θεὸς Ἰσραὴλ εἰσελεύσεται δι' αὐτῆς, καὶ ἔσται κεκλεισμένη. 3 Διότι ὁ ἡγούμενος οὗτος καθήσεται ἐν αὐτῇ, τοῦ φαγεῖν ἄρτον ἐναντίον Κυρίου· κατὰ τὴν ὁδὸν αἰλάμ τῆς πύλης εἰσελεύσεται, καὶ κατὰ τὴν ὁδὸν αὐτοῦ ἐξελεύσεται. 4 Τίς εἰσήγαγέ με κατὰ τὴν ὁδὸν τῆς πύλης τῆς πρὸς βορρᾶν κατέναντι τοῦ οἴκου, καὶ ἴδον, καὶ ἰδοὺ πλήρης δόξης ὁ οἶκος τοῦ Κυρίου.

Παροιμιῶν τὸ ἀνάγνωσμα (γ 19—34)

19. Ὁ Θεὸς τῇ σοφίᾳ ἐθεμελίωσε τὴν γῆν, ἠτοίμασε δὲ οὐρανοὺς φρονήσει. 20 Ἐν αἰσθήσει ἄβυσσοι ἐρράγησαν, νέφη δὲ ἐρρύησαν δρόσους. 21 Υἱέ, μὴ παραρρῆξῃς, τήρησον δὲ ἐμὴν βουλὴν καὶ ἔννοιαν. 22 Ἴνα ζήσῃ ἡ ψυχὴ σου, καὶ χάρις ἦ περὶ σῶ τραχήλῳ. Ἔσται δὲ ἴασις ταῖς σαρκί σου, καὶ ἐπιμέλεια τοῖς σοῖς ὀστέοις· 23 Ἴνα πορεύῃ πεποιθῶς ἐν εἰρήνῃ πάσας τὰς ὁδοὺς σου, ὁ δὲ πούς σου οὐ μὴ προσκόψῃ· 24 ἐὰν γὰρ κᾶθη, ἀφοβος ἔσῃ, ἐὰν δὲ καθεύθῃς, ἡδέως ὑπνώσεις. 25 Καὶ οὐ φοβηθήσῃ πτόησιν ἐπελθοῦσαν, οὐδὲ ὀρμάς ἀσεβῶν ἐπερχομένας. 26 Ὁ γὰρ Κύριος ἔσται ἐπὶ πασῶν ὁδῶν σου, καὶ ἐρείσει σὸν πόδα, ἵνα μὴ σαλευθῇς. 27 Μὴ ἀπόσχῃ εὖ ποιεῖν ἐνδεῆ, ἠνίκα ἂν ἔχῃ ἡ χεὶρ σου βοηθεῖν. 28 Μὴ εἴπηρς· Ἐπανελθὼν ἐπάνηκε αὖριον δώσω, δυνατοῦ σου ὄντος εὖ ποιεῖν· οὐ γὰρ οἶδας τί τέξεται ἢ ἐπιούσα. 29 Μὴ τεκτῆνῃ ἐπὶ σὸν φίλον κακά, παρκοικούντα καὶ πεποιθότα ἐπὶ σοί. 30 Μὴ φιλεχθρήσῃς πρὸς ἄνθρωπον μάτην, μήτι σε ἐργάσεται κακόν. 31 Μὴ κτήσῃ κακῶν ἀνδρῶν ὄνειδη, μηδὲ ζηλώσῃς τὰς ὁδοὺς αὐτῶν. 32 Ἀκάθαρτος γὰρ ἐναντι Κυρίου πᾶς παράνομος, ἐν δὲ δικαίῳ οὐ συνεδριάζει. 33 Κατάρρα Θεοῦ ἐν οἴκοις ἀσεβῶν, ἐπαύλεις δὲ δικαίων εὐλογοῦνται. 34 Κύριος ὑπερῆφάνοις ἀντιτάσσεται, ταπεινοῖς δὲ δίδωσι χάριν.

Ἐ Καταξίωσον. Καὶ ἀπόστιχα στιχηρὰ προσόμοια.

Ἀπόστιχα ἰδιόμελα ἤχος α'

1 Ἐγκαίνιζου, ἐγκαίνιζου, ἡ νέα Ἰερουσαλήμ· ἦκει γὰρ σου τὸ φῶς, καὶ ἡ δόξα Κυρίου ἐπὶ σὲ ἀνατέταλκε. Τοῦτον τὸν οἶκον ὁ Πατὴρ ὠκοδόμησε· τοῦτον τὸν οἶκον ὁ Υἱὸς ἐστερέωσε· τοῦτον τὸν οἶκον τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἀνεκαίνισε, τὸ φωτίζον καὶ στηρίζον καὶ ἀγιάζον τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Οἱ **ZNE** νεὲ δεῦτερον ἀνάγνωσμα τὸ ἐν τῷ ἐντύπῳ τρίτον, τρίτον δὲ τὸ Παροιμ. φ 1—11.

2 ἡ δόξα τοῦ Κυρίου ἀνατέταλκε Ἐ 4 ἅγιον ἐνεκαίνισε Ἐ N. 5. καὶ στηρίζον τὰς ψυχὰς Ἐ

(Συνεχίζεται)